

Referat af seminar om

**Ratificering og implementering af
Lissabonkonventionen i Danmark**

København

18. september 2002

Indhold

Indledning

v/ seminarets ordstyrer, centerchef Helle Otte, Center for Vurdering af Udenlandske Uddannelser (CVUU)

Bolognaprocessen og de lange videregående uddannelser – erfaringer og perspektiver

v/ prodekan Thorkil Damsgaard Olsen, Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet

Bolognaprocessen og de mellemlange videregående uddannelser – erfaringer og perspektiver

v/ generalsekretær Søren Nørgaard, European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE)

Bolognaprocessen og erhvervsuddannelserne – opstart, målsætninger og perspektiver

v/ direktør Roland Østerlund, Uddannelsesstyrelsen, Området for Erhvervsfaglige Uddannelser

Paneldiskussion og erfaringsudveksling

Lissabonkonventionen – indhold, erfaringer og perspektiver

v/ direktør Sjur Bergan, Europarådet, Afdelingen for Videregående Uddannelse og Forskning

Konvergens og gennemsigtighed i de europæiske uddannelsessystemer – erfaringer fra Tuning-projektet

v/ lektor Frank Pedersen, Handelshøjskolen i Århus

Omsætning af uddannelsesgrader til kompetencebeskrivelser – erfaringer fra arbejdet med udarbejdelsen af en kvalifikationsnøgle/qualifications framework i Danmark

v/ evalueringskonsulent Tobias Lindeberg, Danmarks Evalueringsinstitut

Slutkompetencer – uddannelsesbeskrivelser til et fleksibelt arbejdsmarked

v/ centerleder Palle Sørensen, Danmarks Tekniske Videncenter, Danmarks Tekniske Universitet

De faglige råd – opgaver og kompetencer samt præsentation af lovændring om vurderinger af udenlandske uddannelseskvalifikationer

v/ studieleder Lotte Søgaard Andersen, Det Naturvidenskabelige Fakultet, Syddansk Universitet

Opsamling og afslutning

Indledning

v/ seminarets ordstyrer, centerchef Helle Otte, Center for Vurdering af Udenlandske Uddannelser (CVUU)

Hensigten med dagens program er at indkredse, hvilken betydning Lissabonkonventionen vil eller måske rettere kan få for det danske uddannelsessystem og for praksissen for anerkendelse af udenlandske uddannelseskvalifikationer.

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi blev mødt med en del skeptiske smil, da vi første gang introducerede tanken om et seminar om Lissabonkonventionen. Men ikke desto mindre må vi jo siges at have ramt et behov, al den stund vi er samlet 126 personer i dette lokale.

Lissabonkonventionen vedrører gensidig anerkendelse af adgangsgivende eksaminer, studieperioder og eksamensbeviser inden for videregående uddannelse. Konventionen bygger på følgende to overordnede hensyn:

- Enhver ansøger skal have behørig adgang til at få foretaget en vurdering af sin udenlandske uddannelse.
- En udenlandsk uddannelse anerkendes, medmindre der kan påvises væsentlige forskelle i uddannelses længde, faglige indhold mv.

Med oprettelsen af CVUU og efterfølgende lovgivning om vurdering af udenlandske uddannelseskvalifikationer er det opfattelsen, at Danmark lever op til Lissabonkonventionens krav til standarden for vurdering og anerkendelse af udenlandske uddannelseskvalifikationer. Der er således også indledt de nødvendige formaliteter til, at Danmark ratificerer konventionen.

Vi har inviteret Lissabonkonventionens "the founding father", Sjur Bergan, til at give en introduktion til konventionen indhold, men også til at orientere om de erfaringer og perspektiver, han ud fra sit internationale ståsted kan se i kølvandet på deltagerlandenes implementering af konventionen.

Såvel i Lissabonkonventionen som i den nye lovgivning om vurdering af udenlandske uddannelseskvalifikationer står der, at vurderinger skal tage udgangspunkt i kvalifikationsindehaverens slutkompetencer. At man med andre ord skal se på, hvad en kandidat kan, snarere end på, hvorledes kandidaten har erhvervet sine færdigheder. Det giver selvsagt mening i forhold til en verden med stigende international mobilitet og behov for livslang læring. Men det skal også indrømmes, at det nok er lettere sagt end gjort.

Vores ønske har derfor været med dette seminar at åbne op for en faglig debat om begrebet slutkompetencer samt om nogle af de tiltag, der bliver gjort for at beskrive uddannelseskompetencer på en måde, som øger gennemsigtigheden på europæisk plan og i forhold til et moderne, fleksibelt arbejdsmarked.

Det vil vi primært komme ind på i eftermiddagens program, hvor Frank Pedersen fra Handelshøjskolen i Århus vil indkredse et bud på et bredere perspektiv på kompetencer med udgangspunkt i EU-projektet Tuning Educational Structures. I Tuning-projektet har man undersøgt, hvilke holdninger henholdsvis deltagerne/kandidaterne og aftagerne/arbejds-

giverne har til kompetencer, og samtidig bedt dem vurdere, om uddannelserne/uddannelsesinstitutionerne opfylder disse behov.

Dernæst vil Tobias Lindebjerg fra Danmarks Evalueringsinstitut præsentere et forsøg på at "oversætte" uddannelsesgrader til kompetencebeskrivelser. Der er tale om erfaringer fra et fortløbende samarbejde mellem Videnskabsministeriet, Undervisningsministeriet, Danmarks Evalueringsinstitut, CVUU og Rektorkollegiet om udarbejdelse af en kvalifikationsnøgle (qualifications framework) til den danske gradsstruktur.

For det tredje vil Palle Sørensen fra DTU indvi os i de erfaringer, Center for Didaktik og Metodeudvikling har med udviklingen af kurser, der tager udgangspunkt i erhvervssigtet, altså så at sige lader slutkompetencebegrebet være afgørende for curriculumplanlægningen og muligvis endog for undervisningsformen.

Lotte Søgaard Andersen fra Syddansk Universitet vil som sidste perle på snoren fortælle om de faglige råds opgaver og kompetencer.

Vi starter imidlertid med at gøre en slags status. Lissabonkonventionen er nemlig ikke et isoleret fænomen. Den og den såkaldte Bologna-erklæring er begge led i den proces, der sigter mod at etablere et fælles europæisk uddannelsesområde for videregående uddannelse.

I den første del af seminaret vil vi derfor benytte lejligheden til se på erfaringerne med og perspektiverne for implementeringen af Bologna-erklæringen på de lange og mellemlange videregående uddannelser. Thorkil Damsgaard Olsen fra Københavns Universitet vil dække de lange videregående uddannelser og Søren Nørgaard fra EURASHE de mellemlange. Desuden vil Roland Svarrer Østerlund fra Undervisningsministeriet give et bud på situationen på erhversuddannelsesområdet.

Bolognaprocessen og de lange videregående uddannelser – erfaringer og perspektiver

v/ prodekan Thorkil Damsgaard Olsen, Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet

Bologna-processen er som begreb ikke kendt på universiteterne og er heller ikke blevet markedsført, men de centrale problemstillinger bliver debatteret: den globale konkurrence og etableringen af en fælles EU-identitet. De seks delmål i Bologna-processen skriver sig ind i en aktuel uddannelsespolitisk debat: Har vi de uddannelser, vi har brug for i forhold til samfundets krav? Med Bologna-processen er der blevet sat fokus på nogle udfordringer, som også var til stede før 1999, og som ikke er EU-specifikke.

De konkrete tiltag i Bologna-processen som fx indførelsen af bachelor/kandidat-strukturen, ECTS og Diploma Supplement er ukontroversielle. Dog er forventningen om, at bachelor-uddannelsen er erhvervskompetencegivende, ikke blevet accepteret i Danmark. Det fastholdes overordnet, at den skal, men i realiteten gøres der ikke noget ved det.

Der er sider af Bologna-processen, som er mere kontroversielle:

- Det ensidige hensyn til markedet: Skal universitetet være et lærested eller et supermarked? Skal udviklingen af uddannelserne styres af krav om ”employability” eller personlig/kulturel udvikling? Spørgsmålet er, om den faglige progression og forskningsbaseringen kan fastholdes ved en høj grad af markedsstyring af uddannelserne.
- Realkompetencer: Ved vurdering og anerkendelse af realkompetencer skal man passe på ikke at tabe de akademiske traditioner/værdier.
- Flexibilitet: En høj grad af fleksibilitet i uddannelsessystemet kan gå ud over studiemiljøet.

Bolognaprocessens mål og initiativer synes på nogle punkter at være modsatrettede:

1. Merit-systemet (ECTS) er et arbejdsbelastnings-baseret system. Anerkendelse af uddannelser skal heroverfor baseres på en vurdering af slutkompetencer.
2. Mainstreaming af EU i de nationale uddannelsessystemer, men samtidig fastholdelse af fuld respekt for landenes kulturelle forskelligheder og universiteternes autonomi.

Det væsentlige i Bologna-processen er:

Professionsberedskab (employability): Der er en gryende bevidsthed om, at universiteternes ikke kun har et ansvar for de studerendes faglighed. Rektorkollegiet har udgivet en rapport, som anerkender, at universiteterne har et ansvar for dimittendernes professionsberedskab. Guidelines for, hvordan professionsberedskab implementeres i uddannelserne, følger formodentlig senere.

Mobilitet (mobility): Trods CVUU og Cirius er der stadig meget at gøre og mange barrierer: administrative, studiestrukturelle (merit), økonomi og taxametertilskud.

Konkurrenceevne (competitiveness): For at øge konkurrencen skal universiteterne:

- 1) markedsføre sig hæderligt og redeligt
- 2) gøre sig selv bedre
- 3) indgå strategiske alliancer, der totalt set giver bedre uddannelser.

Transparens: Der er igangsat en proces væk fra en hovedsagelig mundtlig kultur hen imod en skreven kultur. Samtidig er det blevet klart, at den konsensus, vi før havde opfattelsen af, i mange tilfælde ikke er reel. Vi har derfor behov for fx at beskrive kompetencerne. I denne sammenhæng er Qualifications Framework (QF) et godt initiativ. QF beskriver de overordnede uddannelses-niveauer, og institutionerne skal udarbejde de specifikke. Endvidere beskriver QF ikke kun indhold, men også kompetenceniveauer: Hvad skal de studerende kunne?

Fleksibilitet: Vi var ikke glade for den nye CVUU-lov, men den repræsenterer et betydeligt fremskridt, for så vidt at vi har fået en ordening, som opfylder Lissabon-konventionen i forhold til ansøgere med udenlandske uddannelseskvalifikationer. Personer med danske uddannelses-kvalifikationer har ikke samme retssikkerhed som de udenlandske.

Bolognaprocessen og de mellemlange videregående uddannelser – erfaringer og perspektiver

v/ generalsekretær Søren Nørgaard, European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE)

Der er behov for øget oplysning om Bolognaprocessen i Danmark. Her kan man opleve en langt større indsats i f.eks. Flandern.

De mellemlange videregående uddannelser var før i tiden isolerede både internationalt og nationalt. I dag indgår de i et binært system. Dette system udmærker sig ved at give dynamik i kraft af konkurrencen mellem to systemer, men indebærer til gengæld nogle koordinationsproblemer.

Mange uddannelsessøgende i Europa tager en kort videregående uddannelse. De er således omfattet af det, der på engelsk kaldes *tertiary short-cycle education sector*, og dermed del af et ternært system. Denne sektor omfattes imidlertid endnu ikke af Bolognaprocessen, selv om Danmark arbejder for det.

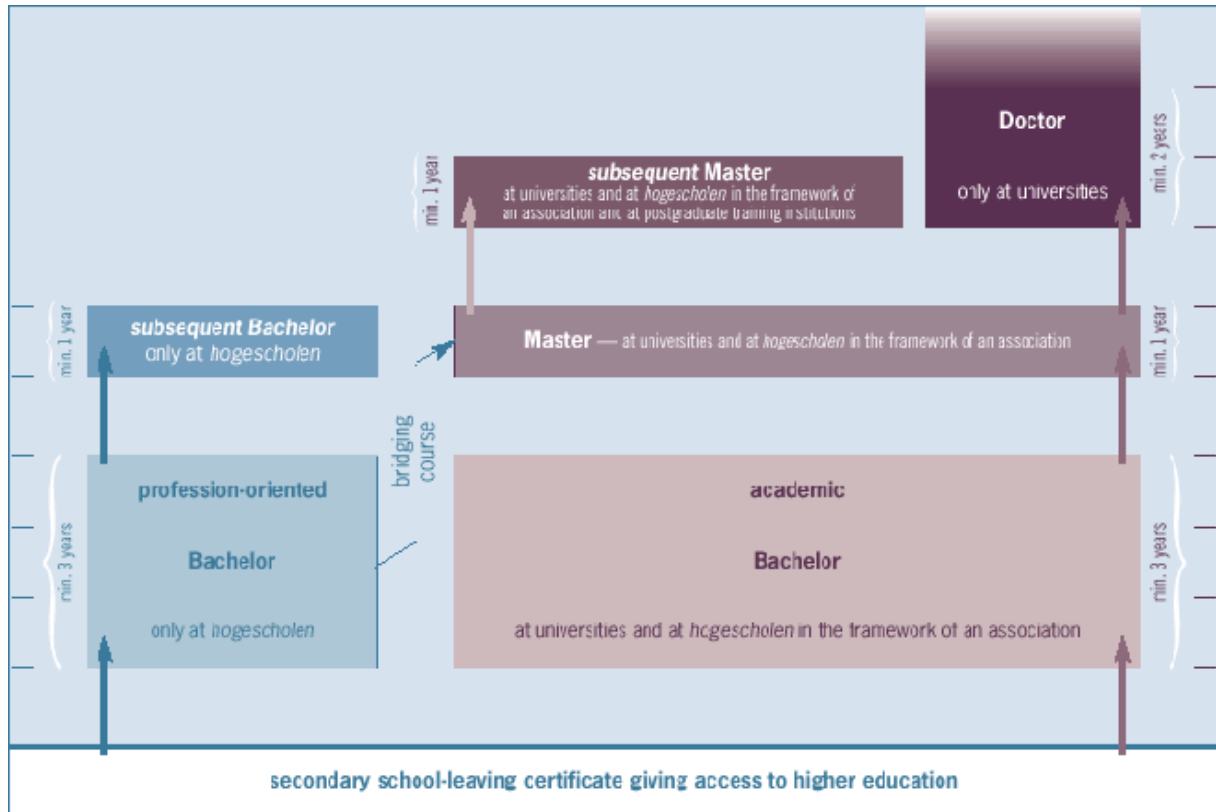
EURASHE betragter de korte videregående uddannelser som en vigtig sektor set i lyset af masseuddannelsesstrategien. Både de korte og de mellemlange uddannelser må være attraktive alternativer. Derfor håber man på, at KVVU kan nå at komme med på Berlin-mødet i 2003 og ikke skal vente til 2005.

Om EURASHE's projekt i denne forbindelse: se <http://www.eurashe.be/news/project.htm>.

MVVU-sektoren er i færd med at blive akademiseret og udgør et broget felt med uddannelser på såvel universiteter som andre institutioner: Fachhochschulen, Hogescholen, Colleges, Polytechnic Institutes, Institutes of Technology, CVU, Universities of Applied Science... Diversiteten har hidtil været voksende.

I forhold til livslang læring er Holland langt fremme med sine to parallelle uddannelsessøjler: *Hogescholen* har alle videregående uddannelsesniveauer, og derfor spilder en bachelor fra mellemlang videregående uddannelse ikke tid på overgangskurser. Men sektorerne bliver til gengæld skarpere adskilt, hvilket på europæisk plan begrænser muligheden for et sammenhængende uddannelsesrum.

I Flandern (se diagrammet nedenfor) kan *hogescholen* udbyde masteruddannelser, når det sker i partnerskab med universiteter. I Flandern læser over to tredjedele af de videregående studerende på *hogescholen*, og disse vokser i forhold til universiteterne.

Det videregående uddannelsessystem i den flamsktalende del af Belgien.

Bolognaprocessen og erhvervsuddannelserne – opstart, målsætninger og perspektiver

v/ direktør Roland Østerlund, Uddannelsesstyrelsen, Området for Erhvervsfaglige Uddannelser

Erhvervsuddannelserne har været en del af EU's dagsorden lige fra fællesskabernes start. Et fælles indre arbejdsmarked forudsætter en diskussion af de forskellige landes erhvervsuddannelser og af de kompetencer, der herigennem opnås: Hvordan ved vi, hvad en tysk mekaniker kan i forhold til en græsk? Den europæiske proces på erhvervsuddannelsesområdet har været præget af:

- At der er store forskelle mellem de enkelte landes uddannelsessystemer.
- At erhvervsuddannelserne i flere lande ansvarsmæssigt er fordelt på flere ministerier. Dette forhold skaber fx problemer med hensyn til, hvilket ministerråd der skal behandle spørgsmål vedrørende erhvervsuddannelserne.
- At den har været længe og er oppe mod stærke kræfter såvel strukturmæssigt som interesse-mæssigt.

Processen på erhvervsuddannelsesområdet har været baseret på forskellige strategier igennem tiden. I 1980'erne ønskede man at fremme arbejdskraftens fri bevægelighed ved at skabe sammenlignelighed gennem harmonisering af uddannelserne og udvikle fælles mindstebestemmelser for de enkelte erhverv. På daværende tidspunkt var der godt 300 erhvervsuddannelser i Danmark og 400 i Tyskland. Det ville således have været en meget stor opgave ikke mindst som følge af den store dynamik, der er på området.

Fra 1993 begyndte man at betragte den europæiske proces som en sammenlignelighedsopgave (transparens). Der var således behov for information om, hvad folk kan. I dag findes der i EU-regi et Europæisk Forum for Transparens, som bl.a. har udarbejdet modellen for Certificate Supplement og europæisk CV, og et Forum for Kvalitet i Erhvervsuddannelserne. Endvidere blev følgende sat på dagsordenen i Stockholm: målsætningsrapporten og livslang læring (herunder ikke-formel og uformel læring).

Brygge-processen:

Under det spanske formandskab blev der i Barcelona præsenteret et forslag om en europæisk proces på erhvervsuddannelsesområdet som parallel til Bologna-processen. Processen skal fokusere på gensidig anerkendelse som forudsætning for øget mobilitet. Principperne for processen skal være: frivillighed, bottom-up, fokus på brugernes behov, inddragelse af arbejdsmarkedets parter samt inddragelse af EU-, EØS- og ansøgerlande.

Det danske formandskab prioriterer etableringen af en Brygge- eller Københavner-proces højt. Man forventer, at der på et møde i København i november 2002 vedtages en resolution, som får EU-landene til at stå sammen om en proces, som fører til gensidig anerkendelse af erhvervsuddannelser senest i 2010.

Paneldiskussion og erfaringsudveksling

Første afdeling af seminaret blev afrundet med en diskussion, der blandt andet kom ind på spørgsmål om:

- betydningen af tillid i forbindelse med gensidig anerkendelse
- perspektiverne i en øget konkurrence mellem institutionerne i et europæisk uddannelsesmarked.

Lissabonkonventionen – indhold, erfaringer og perspektiver

v/ direktør Sjur Bergan, Europarådet, Afdelingen for Videregående Uddannelse og Forskning

Sjur Bergans oplæg i stikordsform:

1. Nogle træk ved videregående uddannelse i Europa

Adgang

Afsluttet gymnasium/teoretisk studieretning

Problemer

- Uddannelsens længde
- Forskel i profil
- Utraditionelle kvalifikationer
- Mistro

Flere træk ved videregående uddannelse i Europa

- “Totrins”- eller “ettrins”-systemer
- Begrebsforvirring
- Specialiseret eller generel videregående uddannelse
- Mangfoldighed i nationale systemer (universitær/ikke-universitær; offentlig/privat)
- Bologna-processen

2. Anerkendelses-typer

Akademisk

- Kumulativ
- Stedfortrædende

Professionel

- De facto
- De jure

Instrumenter

- Lisboa-konventionen (akademisk og delvist professionel)

- EU-direktiver (professionel)

3. Praktisk iværksættelse

Netværk

- NARIC (EU)
- ENIC (Europarådet/UNESCO)

Instrumenter

- Diploma Supplement
- Kriterier og procedurer
- Transnational uddannelse
- ECTS (EU)

4. Konventionen i en nøddeskal

De vigtigste afsnit at læse:

Preamble

Section I: Definitions

Section I: The competence of authorities

Section III: Basic principles related to the assessment of qualifications

Section IV: Recognition of qualifications giving access to higher education

Section V: Recognition of periods of study

Section VI: Recognition of higher education qualifications

Section VII: Recognition of qualifications held by refugees, displaced persons and persons in a refugee-like situation

Section VIII: Information on the assessment of higher education institutions and programs

Section IX: Information on recognition matters

Section X: Implementation mechanisms

Section XI: Final clauses

5. Hovedprincipper

- Retfærdig anerkendelse
- Ikke-diskriminering
- Rimelig tidsfrist

- Åbne, konsistente og pålidelige procedurer
- Begrunde afslag
- Klageadgang
- ”Væsentlige forskelle”

6. Kriterier og procedurer – seks trin

- 1) Modtagelse
- 2) Undersøge: Er ansøgningen fuldstændig?
- 3) Undersøge: Er dokumenterne ægte?
- 4) Undersøge: Er institutionen/programmet anerkendt?
- 5) Vurdere kvalifikationen
- 6) Afgørelse

7. Indledende trin

- Ret til retfærdig vurdering
- Bekræfte modtagelse
- Information: til hvem, fra hvem?
- Gebyr – hvad er rimeligt?
- Oversætte: hvad, hvem?

8. Ægte dokumenter?

- Er dokumentet ægte (dvs. ikke forfalskede?)
- Er det udstedt til ansøgeren?
- Hvad gør man med forfalskninger?
- Hvor meget er det rimeligt at undersøge?
- Flygtninge

9. Vurderingskriterier

- Institutionens/programmets status
- Formålet med anerkendelsen
- Kvalitet, niveau og profil

- Væsentlig forskel
- Formelle rettigheder
- Læringsresultater ("learning outcomes")

10. Afgørelse

Tre typer

- Afgørelse
- Råd
- Udtalelse

Alternativer til fuld anerkendelse

- Delvis anerkendelse
- Afslag/ingen anerkendelse

Klageadgang

11. En lille tanke til sidst

- Rimelige og forudsigelige regler er nødvendige – men hvor detaljerede skal de være?
- Lov og ret eller... for meget paragrafrytteri?

Sjur Bergan beskrev afslutningsvis sin oplevelse af, at der tilsyneladende findes to forskellige anerkendelses-"kulturer" i Europa. Hvor den ene tager udgangspunkt i lovgivningen sammen med en rimelighedsbetragtning, tager den anden restriktivt udgangspunkt i lovens bogstav. Lissabon-konventionen må bruges til at undersøge, hvad der er *muligt*, og ikke hvad der kan bruges som undskyldning for et afslag.

Konvergens og gennemsigtighed i de europæiske uddannelsessystemer – erfaringer fra Tuning-projektet

v/ lektor Frank Pedersen, Handelshøjskolen i Århus

Tuning-projektet er et to-årigt pilotprojekt koordineret af universitet i Groningen, Holland, og universitetet i Deusto, Spanien. For hvert af syv fagområder (erhvervsøkonomi, pædagogik, geologi, historie, matematik, fysik, kemi) deltager et universitet pr. land.

Projektet har sin baggrund i det indre marked med fri bevægelighed for varer, tjenesteydelser og arbejdskraft.

Betingelser for arbejdskraftens frie bevægelighed er: transparens på arbejdsmarkedet, sprog, kultur. Transparens på arbejdsmarkedet er igen betinget af: uddannelse, anerkendelse og lovgivning.

Betingelser for transparens i uddannelserne er:

- en transparent struktur
- et transparent indhold

”Tuning” handler ikke om at totalharmonisere uddannelserne, men om at få dem til at spille sammen og derigennem bidrage til udviklingen af det europæiske rum for videregående uddannelse.

Projektet skal endvidere:

- Åbne en debat om karakteren og betydningen af fagspecifikke og generelle kompetencer – en debat, som skal inddrage alle implicerede parter, herunder akademikere, kandidater og arbejdsgivere.
- Identificere og udveksle information om fælles fagbaserede referencepunkter, studieordnings-indhold, læringsresultater og undervisnings-, lærings- og bedømmelsesmetoder.
- Forbedre det europæiske samarbejde inden for udvikling af kvalitet, effektivitet og transparens.

Analyseniveauer

- 1) Generelle og akademiske kompetencer
- 2) Viden, kernefag (core curricula) og indhold
- 3) ECTS som akkumulativt system
- 4) Metoder vedrørende undervisning og læring, bedømmelse, præstation og kvalitet

1-3 er omfattet af det igangværende Tuning-projekt, mens 4 eventuelt vil blive taget op i et Tuning II-projekt.

Kvalitet i videregående uddannelse

- Evne til integration på arbejdsmarkedet/beskæftigelsesegnethed (employability)
- Mobilitet
- Livslang læring

Undersøgelse blandt universitetets interessenter

- Ansatte
- Universiteter
- Arbejdsgivere

I Tuning-projektet er der foretaget en måling af arbejdsgiveres henholdsvis studerende oplevelser af kompetencer: kompetencernes betydning krydset med uddannelsesresultaterne.

Uddannelsernes struktur

- Kernekurser
- Støttemoduler
- Organisation og kommunikation
- Specialisering
- Overførbare færdigheder

Tuning: Bachelor- og masteruddannelsernes struktur inden for erhvervsøkonomi:

	Bachelor (%)	Master (%)
Kerne	30	20
Støtte	25	10
Org. og komm.	10	0
Specialisering	10	40
Overførsel	25	30
I alt	100	100

Modulet

Modulet er uddannelsesindholdets "atom". En modulbeskrivelse bør omfatte:

- Adgangskrav
- Et fast pensum
- Udgangs-kvalifikationer

- Kvantitet og kvalitet (niveau)

Modul og point

På grundlag af modulbeskrivelsen kan antallet af point fastlægges – og endelig kan karaktererne oversættes, men det er en anden historie...

Karakterer er meget vanskelige at oversætte, da det er kulturelt betinget, hvordan man administrerer et karaktersystem.

Konklusioner

Nogle af de første konklusioner, der kan drages af projektet:

- Universiteterne har påtaget sig deres fulde ansvar i Bologna-processen ved at igangsætte Tuning-projektet.
- Tuning-projektet viser, at grupper af akademiske eksperter, der arbejder i en europæisk kontekst, kan etablere referencepunkter for bachelor- og master-uddannelser inden for deres respektive fagområder.
- Fælles referencepunkter kan identificeres ved at anvende en fremgangsmåde baseret på fagspecifikke og tværgående kompetencer.
- En mere udbredt anvendelse af Tuning-teknikkerne kan blive afgørende for dannelsen af det europæiske rum for videregående uddannelse.
- Der er en proces i gang, hvor man retter sig ind efter Bologna-pejlemærkerne. Tuning-projektet giver en koordineret ramme for samarbejde.

Anbefalinger

Nogle af de anbefalinger, der i første omgang kan gives:

- De europæiske videregående uddannelsesinstitutioner bør aftale en fælles terminologi og udvikle metodologi for konvergens på det faglige og tværfaglige niveau.
- Kompetencer (både fagspecifikke og tværgående) bør stå i fokus, når man udformer uddannelser.
- Der bør vedtages rammer baseret på en fælles forståelse af ECTS-systemet.
- Det er meget vigtigt at få en fælles tilgang til længden af studier inden for Bolognas to-trins-system.
- Resultaterne af Tuning-projektet bør diskuteres bredt og så vidt muligt udmøntes og udbredes af alle interessenter.

Links

<http://www.relint.deusto.es/TUNINGProject/index.htm>

<http://europa.eu.int/comm/education/tuning.html>

Omsætning af uddannelsesgrader til kompetencebeskrivelser – erfaringer fra arbejdet med udarbejdelsen af en kvalifikationsnøgle/qualifications framework i Danmark

v/ evalueringskonsulent Tobias Lindeberg, Danmarks Evalueringsinstitut

Baggrund

- Bologna-deklarationen
- Britiske og hollandske erfaringer
- Arbejdsgruppe nedsat
- Klarere mål for arbejdet med studieplanlægningen
- Information til studerende og arbejdsgivere
- Gennemsigtighed i forhold til udlandet
- International dimension i evalueringer
- Understøtte arbejdet med at vurdere udenlandske uddannelser.

Mod en dansk kvalifikationsnøgle

- Indplacering af de danske grader i forhold til Bologna-deklarationens begreber
- Beskrivelse af de danske grader i kompetencetermer.

Bologna om gradsstrukturen

- ”Adoption of a system essentially based on two main cycles, undergraduate and graduate.
- Access to the second cycle shall require successful completion of first cycle studies, lasting a minimum of three years.
- The degree awarded after the first cycle shall also be relevant to the European labour market as an appropriate level of qualification.
- The second cycle should lead to the master and/or doctorate degree as in many European countries.”

Indplacering af grader

Begreber fra Bologna-deklarationen		Danske grader
<i>First cycle</i>	“Sub-degree”	AK VVU
	“Degree”	Bachelor Professionsbachelor Diplom
<i>Second cycle</i>	Master	Master Kandidat
	Doctor	Ph.d.

Beskrivelse af de danske grader

- Kompetenceprofil
- Kompetencemål
 - Intellektuelle kompetencer
 - Faglige kompetencer
 - Praksiskompetencer
- Formelle forhold.

Eksempel I

Bachelorgraden: Kompetenceprofil

En bachelor skal have grundlæggende kendskab til og indsigt i sit fags metoder og videnskabelige grundlag. Disse egenskaber skal kvalificere bacheloren til videreuddannelse på et relevant kandidatstudium samt til ansættelse på baggrund af uddannelsen.

Eksempel II

Bachelorgraden : Intellektuelle kompetencer

En bachelor skal kunne:

- Beskrive, formulere og formidle problemstillinger og resultater
- Foretage analyser ved brug af videnskabeligt metode
- Strukturere egen læring.

Eksempel III

Praksiskompetencer

Ud over de kompetencer, der er beskrevet for bachelorniveauet, skal en kandidat kunne:

- Selvstændigt træffe og begrunde fagligt relaterede beslutninger og om nødvendigt gennemføre undersøgelser, der fremskaffer et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag
- Forestå udviklingsarbejde på baggrund af videnskabelige, teoretiske og/eller eksperimentelle metoder.

Ud over de kompetencer, der er beskrevet for de grader, der giver adgang til en masteruddannelse, skal en master kunne:

- Selvstændigt træffe og begrunde fagligt relaterede beslutninger
- Perspektivere og udvikle praksis på baggrund af videnskabelige, teoretiske og/eller eksperimentelle metoder
- Gennemskue og håndtere komplicerede problemer i en erhvervsmæssig/professionel sammenhæng.

Eksempel IV

Faglige kompetencer

En bachelor skal kunne:

- Vurdere metoder inden for fagområdet
- Demonstrere indsigt i centrale discipliner, teorier og begreber.

Ud over de kompetencer, der er beskrevet for bachelorniveauet, skal en kandidat kunne:

- Vurdere hensigtsmæssigheden af forskellige metoder for analyse og faglig problemløsning selvstændigt.
- Demonstrere:
 - Enten specialistforståelse i forlængelse af bachelorgrad
 - Eller et bredere perspektiv på fagområdet for sin bachelorgrad
 - Eller ny faglig kompetence ved siden af bachelorgrad.
- Demonstrere forståelse af forskningsarbejde og på denne baggrund indgå i forskningssammenhænge.

- Demonstrere indsigt i implikationerne af forskningsarbejde (forskningsetik).

Eksempel V

Bachelorgraden: Formelle forhold:

- Adgangskrav: Gymnasial uddannelse (evt. med bestemte specielle adgangskrav)
- Varighed: Tre års fuldtidsstudier
- Videreuddannelse: Kandidat- og masteruddannelser.

Status

- Universitetsuddannelserne beskrevet
- 2. fase om graderne uden for universiteterne
- Pilot-projekter.

Slutkompetencer – uddannelsesbeskrivelser til et fleksibelt arbejdsmarked

v/ centerleder Palle Sørensen, Danmarks Tekniske Videncenter, Danmarks Tekniske Universitet

I Europa taler man om akkreditering, men man har ingen ambitioner om at indføre akkreditering. I USA har man opstillet kriterier for ingeniøruddannelser, som alle universiteter bliver målt i forhold til (ABET-kriterier). Amerikanerne vurderer kompetencer og ikke viden. Hidtil har det hovedsagelig været rammer for uddannelserne, man har vurderet, men nu bliver slutproduktet også kigget efter i sømmene.

Palle Sørensen foreslog en ny arbejdsdeling mellem institutionerne og ministerierne. I bekendtgørelserne beskrives de slutkompetencer, de studerende skal tilegne sig gennem uddannelserne, men ikke indholdet i uddannelserne. Dette vil give institutionerne større frihedsgrader og spare tid i ministeriet. Man kunne for eksempel definere nogle centrale ingeniørkompetencer.

Hvis man vil til at beskrive uddannelser ved hjælp af slutkompetencer frem for indhold, vil det have indflydelse på studieplanlægningen. Processen vil medføre en top-down studieplansproces. De slutkompetencer, som man ønsker at de studerende skal tilegne sig gennem et studieforløb, skal være styrende for undervisningens form og indhold.

Palle Sørensen vurderede, at hvis man vil definere eller beskrive formålet med en uddannelse ved hjælp af slutkompetencer, vil det være nødvendigt at etablere incitament i uddannelsessystemet, som opprioriterer undervisning, som fx belønning af gode undervisere.

På DTU har Palle Sørensen været involveret i et projekt, hvor man parallelt med normale eksamener gennemførte sluttester, der målte de studerendes forståelse af stoffet. Det viste sig, at der ikke var fuldstændig overlap mellem karaktererne fra eksamen og fra sluttesten. For eksempel var der en stor gruppe studerende, der fik 7 eller derover ved eksamenen, men som i sluttesten fik 6 eller derunder. Alle studerende, som fik over 7 i sluttesten, fik også over 7 ved eksamenen. Undersøgelsen viste, at studerende i høj grad lærer det, de bliver målt på. Hvis en eksamensform tester opgaveløsning, bliver de studerende gode til det, uden nødvendigvis at forstå stoffet.

Der er ikke mange institutioner/undervisere, som har erfaringer med eller ved noget om at måle kompetencer. DTU har lavet forsøg, hvor de studerende laver portfolioer, og således selv er med til at vurdere deres indlæring og kompetencer.

De faglige råd – opgaver og kompetencer samt præsentation af lovændring om vurderinger af udenlandske uddannelseskvalifikationer

v/ studieleder Lotte Søgaard Andersen, Det Naturvidenskabelige Fakultet, Syddansk Universitet

De faglige råd bliver en af de parter, der medvirker ved vurderingen af udenlandske uddannelseskvalifikationer.

De faglige råd er beskrevet i lovgivningen vedrørende vurdering af udenlandske uddannelseskvalifikationer. Der er tale om rent rådgivende organer, som bistår CVUU. Hvert råd skal spænde over et stort fagligt område og dækker uddannelser på alle niveauer.

De konkrete vurderinger behandles normalt ikke. Men rådene kan udtale sig om vurderinger, hvis der f.eks. er kommet modstridende høringssvar fra uddannelsesinstitutioner.

Kernen i rådernes arbejde er at bistå ved udarbejdelse af rammer og standarder for vurdering af udenlandske uddannelseskvalifikationer og kompetencer – og på den måde sikre en ensartet, institutionsuafhængig vurdering.

Som også beskrevet i lovgivningen skal vurderingen af udenlandske uddannelser ske med udgangspunkt i sammenligning af de slutkompetencer, som henholdsvis de udenlandske og de danske uddannelseskvalifikationer er udtryk for. Heri ligger der en udfordring, idet f.eks. naturvidenskab ikke opererer med begrebet slutkompetencer i bekendtgørelsesgrundlag eller studieordninger – man er først lige begyndt overhovedet at diskutere begrebet.

De rammer og standarder, rådene skal bistå ved udarbejdelsen af, kunne i stor udstrækning være lig med disse slutkompetencer. Et andet element, der kunne indgå i disse rammer og standarder, er begrebet kernefaglighed. Vi kender det alle fra hverdagen ved meritoverførsler: Uddannelser er bygget forskelligt op i Danmark og sammenlignet med udlandet. Faget kemi på danske universiteter dækker f.eks. over mindst seks forskellige uddannelser med vidt forskellige studieordninger.

Her kan kernefaglighedsbegrebet hjælpe til en ensartet vurdering: Kernefaglighed defineret som de specifikke faglige kvalifikationer, som f.eks. enhver kemiker skal have erhvervet sig på henholdsvis en bachelor- og en kandidatuddannelse.

Spørgsmålet er så, hvordan de faglige råd kan påvirke denne proces med udviklingen af disse begreber. Hvordan får vi operationaliseret arbejdet med slutkompetencer og kernefaglighed?

Det er i hvert fald klart, at de faglige råd ikke kommer til at stå alene. Disse begreber er allerede på vej ind i det danske uddannelsessystem, og det rammer ind i en proces, som allerede er i gang i Bologna-processens følgegruppe og på uddannelsesinstitutionerne.

Man kan forestille sig forskellige tiltag i de faglige råds regi. For eksempel kunne man igangsætte pilotprojekter under medvirken af uddannelsesinstitutioner med henblik på afklaring af kernefaglighed inden for forskellige fagområder.

Opsamling og afslutning

Seminarets deltagere kom i denne runde af indlæg blandt andet ind på

- Udfordringen i at måle udenlandske uddannelsers slutkompetencer, specielt når det gælder uddannelser fra mange ikke-europæiske lande
- Spørgsmålene om, hvordan man definerer kernefaglighed, kompetencer og viden.

Afslutningsvis konkluderede centerchef Helle Otte, at samarbejdet mellem CVUU og uddannelsesinstitutionerne må fortsætte og udbygges.